کودکان و اولین جملات

زهرا یوسفی

دانشجوی کارشناسی ارشد زبانشناسی همگانی دانشگاه بوعلی سینا

چکیده

یادگیری زبان اول توسط کودکان از جمله پدیده هایی است که مدت هاست مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته است.این فرایند درست از زمان تولد کودک آغاز شده و تا یادگیری کامل زبان در حدود ۵ تا ۶ سالگی ادامه می- یابد. بررسی مرحله به مرحله و موردی این فرایند حقایق بیساری را در مورد چگونگی زبان آموزی کودک آشکار می- سازد. مقاله حاضربه بررسی تنها یک مرحله از این دوره یعنی رشد نحوی می پردازد. این مرحله که حدوداً در انتهای سال اول زندگی و پس از تکمیل نسبی رشد واجی و صرفی کودک آغاز می شود ، وی را قادر می سازد که بتدریج بر قواعد جمله سازی زبان خود تسلط یابد. پیدایش قواعد نحوی نیز مانند یادگیری واج ها و صرف با ترتیب خاصی به وقوع می پیوندد که نگارنده هر کدام از آن مراحل را به صورت جداگانه بررسی کرده و به ویژه بر مرحله آغاز ساخت اولین جملات تاکید بیشتری خواهد داشت.

کلید واژه ها: زبان آموزی کودک ، رشد نحوی ، قواعد جمله سازی

۱ مقدمه

فراگیری زبان اول از جمله مباحثی است که امروزه مطالعات نظری و عملی بسیاری را به خود اختصاص داده است.زبانشناسان و روانشناسان زبان همه روزه می کوشند تا به مطالعه جنبه های زبان شناختی و روان شناختی این پدیده مرموز هستی بپردازند و پرده از رازهای بیکران این فرایند بزرگ آفرینش بردارند. با وجودی که در این زمینه مطالعات فراوانی صورت گرفته است، هنوز نکات مبهم و سوالات بسیاری برجاست که پژوهش بیشتری را می طلبد. مقاله حاضر مروری است بر یادگیری رشد نحوی زبان کودک که از دیدگاه زبانشناسی انجام می شود و هدف آن بررسی هر چه دقیق تراین مرحله از رشد زبانی در مقایسه با دیگر مراحل است.

مطالعات زبانشناسی را از نظر زمان به دو شاخه می توان تقسیم کرد: زبانسناسی همزمانی و زبانشناسی در زمانی. زبانشنلسی همزمانی ، زبان را در یک زمان معین اعم از گذشته یا حال مورد مطالعه قرار می دهد و به تحول زبان در طول زمان توجهی نمی- کند. برعکس زبانشناسی درزمانی بیشتر به تحول و تغییرات زبان در طول زمان توجه می کند. البته باید به این نکته دقت کرد که بررسی زبان به صورت همزمانی صرف و یا درزمانی صرف امکان پذیر نمی باشد. در واقع این دو شاخه از زبانشناسی با یکدیگر همپوشانی دارند. از سویی زبانشناسی درزمانی به دو شاخه کوچکتر، یعنی زبانشناسی فردی و زبانشناسی تاریخی، تقسیم می شود. زبانشتاسی فردی عبارت است از بررسی یادگیری و رشد زبان در فرد از هنگام تولد تا

هنگام مرگ؛ و زبانشناسی تاریخی عبارت است از بررسی تغیر و تحولات زبان در طول حیات نسل های پی در پی. بنابراین بررسی یادگیری و رشد زبان کودک به شاخه زبانشناسی فردی از زبانشناسی درزمانی وابسته است.

در خصوص رشد سریع زبانی کودک نظریه های گوناگونی وجود دارد.مشهورترین آنها نظریه های عقل گرایان (Rationalists) و تجربه گرایان (Empiricists) است. عقل گرایان بر ذاتی بودن زبان تاکید دارند.آنها به اصول و قواعدی تاکید دارند که ار نحوه فعالیت های مغزی و ذهنی انسان نشأت می گیرد. از طرفی تجربه گرایان بر این اعتقادند که تجربه و عوامل محیطی اصول و قواعد زبانی را شکل می دهند.

جدای از این نظریه ها، همه ما می دانیم که زبان مادری در اثر تغییرات تدریجی در سطح آوایی، واژگانی، نحوی و مفاهیم معنایی با توجه به محیطی که در آن قرار دارد اکتساب می شود. کودک با تولید اصوات زبانی بی- معنی تولید زبان را آغاز می کند و به تدریج با مواجه شدن با ساختارهای مختلف محیط زندگی اش، شروع به صحبت کردن می کند.

۲ مروری بر پیشینه تحقیق

سابقه توجه به چگونگی اکتساب زبان مادری از سوی کودک حداقل به قرن هفتم پیش از میلاد برمی گردد؛ یعنی زمانی که یکی ازفراعنه مصر به نام سامتیخوس برای تعیین نوع زبانی که کودک به طور خودبه خود یاد می گیرد، دو کودک را به زن و شوهر چوپانی که گویا لال بودند سپرد.کودکان در انزوای کامل رشد کردند. پس از چند سال شنیده شد که کودکان واژه /be/ را ادا می کنند و از آنجا که واژه نان /bekos/ در زبان فریگیایی به این واژه نزدیک بود، فرعون نتیجه گرفت که زبان اصلی بشر فریگیایی است!

مطالعه فراگیری زبان از زمان فرعون تا کنون پیشرفت قابل توجهی کرده است و بیش از صدها کودک با روش ها و ابزار گوناگون مورد مطالعه قرار گرفته اند و فراگیری جنبه های مختلف زبان آنه ارزیابی و مقایسه شده است (داروین ۱۸۷۷، هال ۱۹۰۷ و...). در اواسط دهه ۱۹۵۰ انقلابی در مطالعات فراگیری زبان صورت گرفت و کارهای چامسکی محققان را به سوی مدل های جدید پژوهش کشاند.

ردفورد (۱۹۹۰) در مطالعاتی که بر روی نحو اولیه کودکان صورت داده میان گروه های وازگانی و دستوری از جهت فراگیری زبان تفاوت قائل شده است.

در مورد فراگیری زبان فارسی نیز پژوهش هایی صورت گرفته است. فهیم (۱۳۷۲) در تحقیقی موردی مراحل رشد زبانی فرزند خود را از سن هفت ماهگی تا سی و چهار ماهگی مورد مطالعه و بررسی قرار داده است.تحقیق تک موردی ضیاءحسینی بر روی فرزندش نیز به صورت طولی انجام شده و درحدود ۱۴ ماه ادامه داشته است. علاوه بر این دو جبرئیلی (۱۳۷۰)، رحمتی راد (۱۳۷۷)، رضوی (۱۳۷۶)، نوربخش گیتا (۱۳۷۷)، آقاباقری (۱۳۷۹) و ...نیز پژوهش هایی در این زمینه انجام داده اند.

۳ بررسی فراگیری زبان اول

اگر بخواهیم یادگیری زبان توسط کودک را بر اساس نظریه دستور همگانی مورد بررسی قرار دهیم، باید دو اصل را در نظر بگیریم : اول اینکه کودکان مجموعه ای از اصول جهانی (universal principles) مربوط به ساخت دستوری را به طور فطری می دانند. ودوم اینکه مجموعه ای از ویژگی های ساختی (structural parameters)که محدودیت های خاصی را به گونه های ساختی یک زبان طبیعی اعمال می کنند، از محیط زبانی می آموزند. (برای مثال ترتیب کلمات (word order))

بنابراین در واقع آنچه فراگرفته می شود دستور زبان- یعنی مجموعه ای از قواعد، شرایط و عناصری که به افراد امکان می دهد تا به یک زبان سخن بگویند و آن را درک کنند- است؛ و واج شناسی، صرف و نحو همان قواعد دستوری هستند که زبان شناسان در بررسی فرایند اکتساب زبان اول به مطالعه آن می پردازند.

برای پذیرفتن این موضوع که کودکان در واقع قواعد دستوری را می آموزند و واژه ها و جملات را به ذهن نمی- سپارند، دلایل مختلفی وجود داردیکی از مهمترین آنها این است که انسان ها با در اختیار داشتن قواعد دستوری زایا قادرند بی نهایت جمله جدید را تولید و در ک کنند، که این امر با خاطر سپردن واژه ها و جملات فراوان امکان پذیر نمی باشد.

در راستای بررسی این قواعد دستوری، در ابتدا به اجمال به رشد واجی و صرفی زبان کودک می پردازیم و سپس رشد نحوی او را به تفضیل شرح می دهیم.

۳-۱ رشد واجی

یادگیری هر زبان در ابتدا مستلزم آشنایی با آن زبان است.در مورد کودکان این آشنایی دو جنبه دارد؛ جنبه پذیرا (passive)و جنبه فعال (active).جنبه پذیرا چگونگی آشنایی کودک با علائم زبانی را شامل می شود و جنبه فعال چگونگی به کار بردن این علائم را شرح می دهد. نکته قابل ذکر این است که جنبه پذیرای زبان همیشه بر جنبه فعال آن پیشی می گیرد، اگرچه این دو جنبه را نمی توان از یکدیگر کاملاً مجزا کرد.

برطبق تحقیقات انجام شده کودک تا پیش از دو ماهگی تنها به تولید صداهایی می پردازد که قاعدتاً به زمینه رشد جسمانی وی مربوط می شود.در واقع می توان این مرحله را در جنبه پذیرای زبان آموزی کودک جای داد. پیدایش مهارت های تولیدی در حدود سه یا چهار ماهگی اغاز می شود؛ در این زمان کودک غان و غون کردن و تولید صداهای نامفهوم را آغاز می کند.از حدود شش ماهگی صداهای نامفهومی که کودک تولید می کند به الگوی صوتی زبانی که دارد فرا می گیرد شبیه تر می شود؛ و از آنجا که جنبه فعال زبان آموزی بر اساس تقلید است، می توان این مرحله از زبان آموزی را جزء جنبه فعال یادگیری زبان بر شمرد. در این مرحله تعداد زیادی از مصوت ها و صامت ها بطور جداگانه و حتی به صورت ترکیبی تولید می شوند و نهایتاً در حدود دوازده ماهگی این مرحله گسترش ترکیب ها به تولید معدودی واژه می انجامد. موارد فوق به طور کلی در اولین مرحله از دوره رشد زبانی کودک، یعنی مرحله پیش زبانی قرار می گیرند. تقسیم بندی دقیق تر این مرحله از سوی محققان به شرح زیر است:

۱. صفر تا ۸ هفتگی . تولید صداهایی که به رشد جسمانی کودک مربوط می شود.

۲. ۸ تل ۲۰ هفتگی . تولید اصوات زبانی نلمفهوم به صورت "غان وغون و ان و اون"

۳. ۲۰ تا ۳۰ هفتگی . تولید ترکیب های طولانی تر به صورت هجاهای مرکب از صامت ها و مصوت ها

۴. ۳۰ تا ۵۰ ماهگی . تولید تعداد زیادی از صامت ها و مصوت ها به طور جداگانه و ترکیبی؛ و در نهایت گسترش ترکیب ها و تولید تعداد معدودی واژه. برخی از نمونه های تکرار ترکیبی صامت و مصوت به صورت زیر ضاهر می شود: / دَ- دَ- دَ/ یا / مَ- مَ- مَ/

فرایندهای آوایی زبان کودکان در دوره های بعدی نیز ادامه می یابد که به برخی از آنها اشاره می کنیم.

جانشین سازی : یعنی گذاشتن یک صوت به جای صوت دیگر به شکلی نظام مند. مثلاً جانشینی یک سایشی با یک انسدادی . s ⟶ t : sister ⟶ [titer]

ساده کردن هجا : حذف برخی از اصوات. مثلاً حذف s قبل از انسدادی ها. start ⟶ [tɑt]

همگونی : تغییر یک یا چند مشخصه یک واج تحت تأثیر اصوات هم جوار. مثلاً واکدار کردن همخوان آغازی پیش از واکه. pink ⟶ [pIŋk]

۲-۳ رشد صرفی

رشد تکواژهای مقید و مقولات واژگانی فرعی (مانند معرف ها) با ترتیب خاص و تفاوت های اندکی در میان کودکان صورت می گیرد.برای مثال توالی یادگیری نسبتاً ثابت این گونه تکواژها در انگلیسی به صورت زیر است:

۱. -ing

۲. on , in

۳. s– جمع

۴. 's– مالکیت

۵. a , the

۶. ed– گذشته

۷. s– سوم شخص مفرد

۱-۲-۳ قواعد واژ ـ واجی

یادگیری قواعد واژ-واجی یعنی تسلط کودک بر گوناگونی های تکواژگونه ای. برای مثال یادگیری تکواژگونه های صورت جمع انگلیسی (/ez/ , /z/ , /s/). کودک با تسلط بر این قواعد باید بتواند به واژه هایی که قبلاً هرگز نشنیده است پسوند مناسب را بیفزاید.

۱-۲-۳ قواعد واژه سازی

وندهای اشتقاقی و ساختن واژه های مرکب نیز مانند تکواژهای تصریفی ظاهراً کم و بیش با ترتیب ثابتی فراگرفته می شوند. عامل مهم در تعیین این ترتیب، زایایی است؛ یعنی اینکه هر چه قدر فرایند اشتقاق و ترکیب بر کلمات بیشتری اعمال شود، آن فرایند پیش از دیگر فرایندها آموخته می شود.

۳-۳ رشد نحوی

پیدایش قواعد نحوی نیز همانند فراگیری واج ها و صرف با ترتیب خاصی انجام می شود. با شروع این دوره در سن یک سالگی، کودک بتدریج با ساخت جمله آشنا شده و بر قواعد آن تسلط می یابد. فهیم(۱۳۷۷) مراحل رشد نحوی کودک را به چهار دوره به شرح زیر تقسیم می کند:

دوره تولید تک واژه (single- word production period)

دوره تولید چندواژه ای اولیه (early multi-word production period)

دوره تولید چند واژه ای پیشرفته تر (later multi-word production period)

دوره تولید ترکیب های اولیه شبیه بزرگسالان (early adult-like production period)

البته تقسیم بندی کلی به این صورت است:

مرحله تک واژه ای،

مرحله دو واژه ای،

مرحله تلگرافی،

مراحل پیشرفته تر.

نگارنده با در نظر گرفتن این تقسیم بندی کلی، به بررسی چگونگی یادگیری قواعد نحوی در کودکان می پردازد.

۱-۳-۳ مرحله تک واژه ای

کودک بین ۱۲ تا ۱۸ ماهگی تولید گفته های تک واژه ای را آغاز می کند. البته اینکه سن ۱۲ ماهگی را برای تولید اولین کلمه در نظر می گیریم یک امر نسبی است.چون ممکن است برخی کودکان ماه ها بعد سخن گفتن را آغاز کنند وبرخی دیگر قبل از یک سالگی حرف زدن را شروع نمایند.

تک واژه های تولید شده معنی دار بوده و حامل یک ایده، پیام یا درخواست هستند که اصطلاحاً آنها را "واژه عبارت" (holophrastic) نام نهاده اند. به نظر می رسد از آنجا که هر کدام از کلمات تولید شده در این دوره مفهوم یک جمله را می رسانند، این مرحله را جزئی از رشد نحوی کودک به شمار می آورند. اگریدی(۲۰۰۵) عنوان می دارد که یکی از خواص اصلی گفته های تک واژه ای، بیان آن نوع معنایی است که در گفتار بزرگسالان با یک جمله کامل بیان می شود. به عنوان مثال کودک با گفتن کلمه "بازی" جمله "اسباب بازی رو به من بده" را مد نظر دارد. از دیگر مشخصه های این گفته ها این است که کودک برای بیان منظورش، معمولاً آگاهی بخش ترین واژه مناسب موقعیتی را که درباره اش سخن می گوید انتخاب می کند. بنابراین در این مرحله برای اینکه بتوانیم منظور کودک را از به زبان آوردن هر واژه به خوبی درک کنیم،ضروری است موقعیت و شرایط بافتی سخن را در نظر بگیریم. مثلاًوقتی کودک می گوید "آب" ممکن است تشنه باشد؛ ممکن است بخواهد در وان حمام آب بازی کند؛ یا امکان دارد از دیدن حوض پر آبی به وجد آمده باشد.(زندی،۱۳۸۳)

معمولاً اولین کلمات کودک، واژه یک یا دو هجایی است و غالباً از زوج ماما و بابا تشکیل می شود. معمول ترین صامت ها و مصوت هایی که در اولین کلمات به کار می روند عبارتند از:

۱. صامت های پ ، ب ، و ، د ، ت ، م ، ن که همگی در ناحیه لب ها و قسمت پیشین دهان تولید می شوند.

۲. مصوت های آ ، ایی

به طور متوسط کودک تا ۱۸ ماهگی ۵۰ کلمه به کار می برد؛ این کلمات عموماً به چیزهایی اطلاق می شود که برای کودک اهمیت یا برجستگی دارند؛ مانند

۱. افراد مهم : ماما ، بابا ، نی نی

۲. خوراکی : آبّه ،به به

۳. حیوانات : هاپو(سگ) ، پیشی(گربه)

۴. فعالیت : بده ، بای بای

همان طور که اشاره کردیم در این مرحله کودک هنوز قادر نیست صورت های زبانی را کنار هم قرار دهد و جمله ها و عبارت های پیچیده بسازد.

۲-۳-۳ مرحله دو واژه ای

به فاصله چند ماه از تولید گفته های تک واژه ای، کودک تولید گفته های دو واژه ای را آغاز می کند. در این مرحله واژه-ها بتدریج ترکیب می شوند و به سوی تولید واژه ـ ترکیب های بیشتری پیش می روند. مشخص نیست که کودک در این مرحله مقولات نحوی همچون اسم، فعل و صفت را یاد گرفته است یا نه. اما از آنجا که هیچ گونه وند تصریفی در این دوره مورد استفاده قرار نمی گیرد، محققان ترجیح می دهند که گفته های کودکان در این دوره را بیشتر برحسب روابط معنایی میان آنها توصیف کنند نه برحسب مقولات نحوی گفتار بزرگسالان؛ مثلاً ، مامان نون : کنشگر- کنش پذیر

کودک در این مرحله از رشد زبانی برخی از واژه های پرتواتر و پر کاربرد را به عنوان واژه های محوری (pivot words) انتخاب می کنند و سپس آنها را با بسیاری از واژه هایی که قبلاً تولید کرده اند همراه می نمایند و با تکرار پیاپی آنها به گونه-ای به رشد زبانی خود کمک می کنند. واژه هایی که با واژه های محوری همراه می شوند را اصطلاحاً واژه های طبقه باز (open class)یا واژه های طبقه دوم (second class) نامیده اند.

۳-۳- ۳ مرحله تلگرافی

برخی از محققان این مرحله را جزیی از دوره تولید ترکیبات دو واژه ای دانسته، و مجموعاً آن را دوره تولید چند واژه ای می نامند(فهیم، ۱۳۷۷). در این مرحله کلمات بیشتری با هم ترکیب شده و رفته رفته تعداد این ترکیب ها آنقدر زیاد می-شود که گفتار کودک شکل تلگرافی پیدا می کند. در واقع به دلیل شباهت این گفته ها به سبک زبان تلگرام ها، این مرحله فراگیری زبان را اغلب مرحله تلگرافی می نامند. دوره تولید چندواژه ای ها از ۱۸ ماهگی آغاز شده و تا ۲۴ ماهگی ادامه می-یابد. در ابتدا این گفته ها فاقد تکواژهای مقید و دستوری هستند، اما پس از چندین ماه حروف اضافه، حروف ربط و پسوندهای تصریفی بتدریج ظاهر می شوند.

ویژگی جالب توجه در این مرحله این است که کودک مرتکب هیچ خطایی در ترکیب کلمات نمی شود؛ در واقع کودک با تبعیت از الگوهای ترتیب کلمات بزرگسالان به تولید گفته های چند واژه ای پرداخته و هرگز به خطا نمی رود. برای مثال اگر کودک بخواهد جمله ساده ای مثل "مرا به پارک ببر " را ادا کند، خواهد گفت:"من پارک". در این جمله حرف اضافه "به"، "را" و فعل "بردن"را حذف شده است. مشاهده می کنیم که علیرغم حذف برخی عناصر، ترکیب نحوی جمله یعنی نهاد + گزاره به خوبی رعایت شده است.

در اواخر ماه بیستم "واژه کاستی" (reduction) که از علائم بارز این مرحله از رشد است پدیدار می شود. برای مثال کودک ممکن است صورت مخفف "ما" را برای اشاره به ماهی، ماه و ماشین به کار ببرد و بزرگسالان هم با توجه به بافت و موقعیت ارتباطی کاملاً منظور او را درک کنند.

در این مرحله از رشد همچنین نوعی تعمیم دادن (generalization) در کودک بروز می کند. مثلاً او واژه "آگا" (آقا) را برای مردها و نام آوای "مو" (صدای گاو) را برای حیوانات بزرگ اندام مانند فیل و اسب به کار می برد.

و در نهایت در اوایل ۲۱ ماهگی آثار "خوداصلاحی" (self-correction) در کودک پدیدار می شود.

فهیم (۱۳۷۷) اظهار می دارد که جمع بستن واژه ها در اواخر ۲۱ ماهگی و شخصیت سازی در حدود ۲۱ تا ۲۳ ماهگی در گفتار کودک ظاهر می شوند. او با اضافه کردن / آ / به آخر برخی از واژه ها آنها را به جمع تبدیل می کند. مثلاً / بَ بَ ئی/ را به / بَ بَ ئی آ / تبدیل می کند. زمانی که توانایی شخصیت سازی در کودک بروز می کند، وی چی می برد که تمام موجودات محیط زندگی اش از اسامی خاص خودشان برخوردارند و این نام ها برای شناسایی آنها به کار گرفته می شود.

3-3-4 مراحل پیشرفته تر

از ۲ سالگی تا ۲/۵ سالگی، کودکان به بیان جمله های طولانی تر از جمله های تلگرافی دست می زنند. در این مرحله کودکان علاقه شدیدی به گفتگو به ویژه با همسالان از خود نشان می دهند. آنها حتی در تنهایی با کلمات و آواها بازی می‌کنند. مشخصه بارز گفته های کودک در این مرحله تعداد کلمات نیست بلکه گوناگونی و تنوع جملاتی است که کودک قادر است از کلمات آموخته شده خلق کند.

فهیم (۱۳۷۷) ۳۰ تا ۳۴ ماهگی را دوره تولید ترکیبات اولیه مشابه بزرگسالان معرفی می کند. وی اظهار می دارد که در این دوره اصوات از نظر آوایی بسیار روان تر و جملات تولید شده به نحو بزرگسالان نزدیک تر است. در ضمن خلاقیت زبانی کودک در این دوره به حدی رسیده است که در پاسخ به پرسشی واحد جواب های متنوع و جالبی ارائه می دهد.

۵-۳-۳ یادگیری موارد خاص در زبان انگلیسی

این بخش به مرور بعضی از یافته های مربوط به یادگیری جملات خاص (جملات منفیف پرسشی و مجهول) در زبان انگلیسی اختصاص دارد.

۱-۵-۳-۳ جملات منفی

کودک در سال دوم و سوم زندگی، طی سه مرحله الگوهای اصلی جملات منفی در زبان انگلیسی را به شرح زیر فرا می‌گیرد:

۱) به کارگیری no در آغاز جمله No the sun shining.

۲) no در میان جمله واقع می شود؛ وگهگاه صورت هایی چون can’tو don’ در جمله به کار می روند.
I no singing song.

۳) به شکل صحیح The sun is not shining.

I don't sing a song.

۲-۵-۳-۳ جملات پرسشی

ساخت های پرسشی بتدریج بین دو تا چهار سالگی و طی سه مرحله بروز می کنند:

۱) عدم استفاده از فعل های معین Ball go?

۲) فعل های معین ظاهر می شوند و جابجا نیز می شوند، اما تنها در پرسش های بله و خیر

Do I have it?

۳) جابجایی درپرسش های استفهامی نیز صورت می گیرد

Where should I sleep?

۳-۵-۳-۳ جملات مجهول

صورت مجهول نسبتاً دیر فرا گرفته می شود؛ و کودک تا هفت سالگی در تولید وتشخیص چنین ساخت هایی مشکل دارد. رایجترین خطای کودکان این است که گروه اسمی اول را کنشگر(agent) وگروه اسمی دوم را کنش رو(patient) می دانند، و دچار سردرگمی می شوند. برای مثال آنها دو جمله زیر را یکی می دانند:

The lion ate the tiger.

The lion was eaten by the tiger.

۴ نتیجه گیری

بررسی نحوه اکتساب زبان مادری کاری بس دشوار و گسترده است. همانگونه که مشاهده کردید این فرایند یادگیری، مراحل یا دوره های مختلفی دارد که هر یک به نوبه خود قابل تعمق است. از آنجا که هدف نگارنده تنها بررسی رشد نحوی و به ویژه جملات تولید شده توسط کودک بود، در تقسیم بندی زمانی انجام گرفته برای این دوره، اشاره ای به رشد واجی و صرفی کودک در این سنین نشد.کودکان تا زمان تسلط کامل بر زبان مادری پیوسته در حال یادگیری هستند. در مراحل اولیه این یادگیری تنها با ادراک وشناخت همراه است و سپس به سمت تولید کشیده می شود؛ تعداد کلمات بیشتر شده و جملات ساده به جملات پیچیده تری تبدیل می شوند. به نظر می رسد به دلیل زایا بودن فرایند جمله سازی، این بخش از رشد زبانی کودک نیاز به تحقیق و بررسی بیشتری داشته باشد. تحقیقات گسترده تر در این زمینه می تواند راهگشای مشکلاتی باشد که یادگیرندگان زبان دوم با آن مواجه هستند.

منابع

ـ اگریدی، ویلیام و دیگران (۲۰۰۵). *درآمدی بر زبا شناسی معاصر*.ترجمه دکتر علی درزی. تهران: سمت.

ـ باطنی، محمدرضا (۱۳۸۵). *زبان و تفکر*. تهران: آگاه.

ـ زندی، بهمن (۱۳۸۳). *زبان آموزی*. تهران: سمت.

ـ ضیاء حسینی، سید محمد (۱۳۸۷). "فراگیری نحو زبان فارسی"، *مجله زبان وزبان شناسی*، س ۴، ش ۸، ص۱۰۳- ۱۱۳.

ـ فهیم، منصور (۱۳۷۷). "اکتساب زبان مادری در کودک"، *مجله زبان و ادب*، ش۳، س۲، صص ۱۱۳-۱۳۱.

ـ لوریا، آ. آر و یودو ویچ، اف. یا. (۱۳۶۸). *زبان و ذهن کودک*، ترجمه دکتر بهروز عرب دفتری. تبریز: انتشارات نیما.